

Slovo k povzbuzení na čtvrtek 28. ledna 2021, sv. Tomáše Akvinského, kněze a učitele církve
Biblická čtení: Žid 10,19-25; Ž 24; Mk 4,21-25

Milé sestry, milí bratři,

máme-li dnes památku jednoho z největších a nejvlivnějších teologů celých dějin katolické církve, který dnes před námi září především i jako velký světec, snad ani nemůžeme jinak než zaměřit svou pozornost právě na něj...

Nejprve několik málo poznámek pro připomenutí z jeho života. Tomáš se narodil roku 1224 na hradě v Roccasecca, severně od Neapole, ve šlechtické rodině hrabat z Aquina (odtud také jeho přízvisko „Akvinský“). Na výchovu byl poslán k benediktinům do slavného kláštera na Monte Cassino. Odtamtud jako čtrnáctiletý odchází na studia do nedaleké Neapole, na tamější univerzitu, kde se nejen poprvé setkává s aristotelskou filozofií, v té době postupně stále více pronikající do filozoficko-teologické disputace (v Neapoli celkem nerušeně), ale také s nově založeným Řádem kazatelů (*ordo praedicatorum*), řádem dominikánů. Oboje ho nadchne, ve svých dvaceti letech se rozhodne pro vstup do dominikánského žebravého řádu. Tím ovšem vzbudí nevoli své šlechtické rodiny, která se mu snažila ve vstupu do tohoto řádu všemožně zabránit, včetně toho, že ho nechala unést zpět na rodný hrad (a že – jak praví známá historika – se mu snažila snad i nabídnout jakousi lehkou ženu, aby ho od jeho úmyslu svedla).

Nic však naplat, naštěstí. Tomáš, jakmile zanedlouho dosáhne plnoletosti, se k dominikánům vrací a je – pro své mimořádné nadání – poslán na další studia do Paříže a do Kolína, v obou těchto městech následuje svého učitele svatého Alberta Velikého. V Kolíně nad Rýnem také vzniká známý výrok jeho ostatních tehdejších učitelů „oněmíme, až tento němý vůl promluví“ (Tomáš byl pro svou samotářskou povahu nazýván „němým volem“). Stává se bakalářem Sentencí (svatého Petra Lombardského) a tím pádem učitelem teologie.

Po krátké učitelské činnosti nejprve v Kolíně a pak především v Paříži se vrací do Itálie, kde učí na řádovém generálním studiu v Římě. Působí také jako učitel na papežském dvoře (*lector curiae*) papeže Urbana IV. (v Orvietu a Viterbu). To je také doba, kdy se teologicky zasazuje o zavedení svátku Božího Těla (*Corpus Domini*), pro který také skládá hymny (o eucharistii) a sekvenci. Poté se ještě jednou v letech 1269 až 1272 vrací do Paříže, od roku 1272 působí opět v Neapoli. Papežem Řehořem X. je pak jako teolog povolán na Druhý lyonský koncil. Umírá však náhle cestou – zaopatřen svatými svátostmi – dne 7. března roku 1274 v cisterciáckém klášteře Fossanuova (mezi Neapolí a Římem).

Roku 1323 je kanonizován, jeho ostatky jsou přeneseny do Toulouse (28. leden je právě dnem tohoto přenesení, *translatio*). Roku 1567 je slavnostně prohlášen za učitele církve a roku 1879 papež Lev XIII. (encyklikou *Aeterni Patris*) prohlašuje tomismus dokonce za oficiální nauku církve (v tomto duchu – že teologické spekulaci o Božích tajemstvích se stále máme věnovat pod vedením svatého Tomáše – hovoří stále i Druhý vatikánský koncil či encyklika Jana Pavla II. *Fides et ratio* z roku 1998). O rok později – roku 1880 – se svatý Tomáš stává oficiálním patronem katolických škol.

Svatý Tomáš Akvinský je autorem skutečně fenomenálního teologického díla: Dvou teologických sum: Sumy proti pohanům (*Summa contra gentiles*) a Sumy teologické (*Summa theologica*), celé řady komentářů k Písmu i Aristotelovi, odpovědí na mnohé *Questiones disputates* („probírané otázky“) a řady dalších drobnějších děl filozofického, teologického ale i vysloveně spirituálního charakteru. Je autorem i několika vysoce teologických liturgických hymnů a jedné sekvence.

Jeho dílo ale není jen jakýmsi geniálním prolnutím křesťanského platonismu s křesťanským aristotelismem, jak bývá často právem – ale zjednodušeně – zdůrazňováno, nýbrž je především obdivuhodným pokusem o jakousi syntézu celého teologického poznání, veškerého lidského poznání Božích tajemství, je *sumou* všeho toho, k čemu v jeho době zejména západní (latinská) teologická spekulace dospěla, k čemu pronikla, do jakých hloubek Božího

zjeveného tajemství. A i díky dobré srozumitelnosti jazyka a jasnosti vyjadřování se Tomášovo dílo stalo základní teologickou učebnicí pro celé následné generace. Ne nadarmo mu tak byl dán již jeho současníky honosný titul *Magister angelicus* („Učitel andělský“).

To vše je víceméně známé, najdeme o tom pojednáno (a pochopitelně mnohem obsírněji) snad v každé učebnici dějin filozofie a zejména teologie. Méně známé ale neméně důležité jsou momenty z Tomášova duchovního života; o nich už najdeme spíše jen v jeho životopisech jakožto světce. Pokud se ovšem i do nich začteme, bude nám brzy zřejmé, že Tomášův duchovní život musel být nesmírně bohatý a hluboký. Na to už pochopitelně ukazuje i jeho dílo – bez autentického vztahu s Bohem není možné dosáhnout autentických výšin a hloubek teologického poznání. Ale jsou pak i momenty, které o bohatství a hloubce Tomášova duchovního života svědčí „napřímo“.

Zejména ke konci života provázela světcův život řada mystických projevů: Různá mystická vidění Krista, mystické rozhovory s ním, vidění Božího světla, případy levitace a řada dalšího. Krom těchto mimořádných projevů jsou to pak i docela obyčejné projevy zbožnosti jako každodenní mše svatá (a to dokonce hned dvakrát, kdy jednu sloužil sám a při druhé asistoval svému sekretáři a zpovědníkovi Reginaldovi) anebo každodenní svatá zpověď.

Důležitým datem ze závěru Tomášova života je 6. prosinec roku 1273, kdy měl při mši svaté takové mystické vidění Krista, které ho přivedlo k úplnému ukončení teologického díla. Přestal psát i diktovat. A celé své dílo – ve srovnání s tím, jaká je skutečná Boží velikost Kristova, kterou musel nějak mysticky zakusit – nazval jen „prázdnou slámou“.

Co nám, obyčejným lidem, toto vše říká, v čem můžeme se pokusit svatého Tomáše Akvinského následovat, v čem nám může být jeho dnešní památka povzbuzením? Jistě v mnohém, to necht' si každý najde sám, ale možná dva momenty by nás mohly aspoň nějak oslovit všechny:

Prvním je důležitost a krása teologického poznání, zvláště takového, které nechce zůstat jen na povrchu, ale chce aspoň nepatrně proniknout k Božím tajemstvím. Jistěže, víra je darem, je především vztahem, ale i „posvátná věda“, poznání Boha k ní prostě nějak patří. Už třeba jen proto, že krása a velikost Božích tajemství nás může nadchnout, jejich otevření nám může být aspoň určitou odpovědí na naše pochybnosti, přinejmenším útěchou v nich, může nám být světlem v našich temnotách, může být naší velkou radostí a útěchou. Teologie je ještě větší utěšitelkou než filozofie, je ještě krásnější, protože neproniká jen za fenomény bytí, ale za fenomény Božího zjevení k Bohu samotnému...

Druhým z momentů, které nás mohou oslovit, je naopak Tomášova vroucí zbožnost. Žádnou skutečnou teologii nelze praktikovat bez ní. Ani tu akademickou, ani tu lidovou. Bez vztahu s Bohem naše „teologie“ bude jen lidským hraním si slovy a pojmy, navíc více hrozí, že v řadě ohledů mylná, Bůh v ní přítomen asi příliš nebude, nikoho navíc moc neosloví. Bez autentické zbožnosti Boha nepoznáme skoro vůbec. Zbožnost je přeci prvním a základním „prostředím“, ve kterém se můžeme setkávat s Kristem, s Bohem. A bez toho žádná teologie, žádné mluvení o Bohu dost dobře možné nejsou, anebo nejsou skutečnou *theo-logií*...

Poznání Boha a křesťanská zbožnost jsou neoddělitelné, zbožnost vede k poznání Boha, poznání Boha obohacuje zbožnost, i to nám svatý Tomáš Akvinský říká...